

Meta-Synthesis of City Diplomacy Researches in Iran*

Review Article

Ali Oskouee Aras¹, Fereidon Babaei Aghdam^{2}, Iraj Teimouri², Ali Hosseini³**

1- Ph.D Candidate in Geography and Urban Planning, Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, Tabriz University, Tabriz, Iran

2- Associate Professor of Geography and Urban Planning, Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, Tabriz University, Tabriz, Iran

3- Associate Professor of Geography and Urban Planning, Department of Human Geography and Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Article History

Received: 2024-11-13

Revised: 2024-12-28

Accepted: 2025-01-17

Keywords

City Diplomacy

Globalization

Iran

Meta-Synthesis

ABSTRACT

Introduction

Globalization has led to the fact that today, in addition to playing a role locally, cities also expand political, economic, cultural, and international relations. With the continuation of globalization, the management of international relations of cities has emerged in the network of global cities in the form of city diplomacy. Considering its privileged position in the Middle East and Asia, Iran has a lot of capacity to activate diplomacy in its cities. From this point of view, the current research aims to identify and categorize authentic scientific research articles (ranked) by the Ministry of Science, master's theses, doctoral theses, and authentic authored and translated books in the field of city diplomacy in Iran

Materials and Methods

This research investigated the studies conducted in the last ten years using a meta-synthesis (systematic) method. By understanding the approaches and nature of each one, he investigated the structure of scientific works, including methodology, indicators, method of data collection and analysis, and the results obtained to find the positive aspects and gaps. Analyze research. First, by searching for the keyword "city diplomacy" in reliable scientific databases (Magiran, Civilica, Jihad University Scientific Information, Google Scholar, and Samaneh Ganj Irandak), scientific works that had the word "city diplomacy" in their main titles were collected. Then, the initial review of articles and theses and limiting them to the valid scientific-research articles of the Ministry of Science, as well as the valid theses and theses of state universities, and their coding was undertaken. The inclusion criteria of the studies included conducting research and publishing the research in the Farsi language and in the form of full text. Among all the studies, 30 studies were selected due to meeting the inclusion criteria. A total of 19 scientific research articles, five master's thesis titles, one doctoral thesis title, three authored book titles, and finally, three translated book titles were published in the period of April 2013 to March 2014 related to city diplomacy

* This article is derived from the doctoral thesis of Mr. Ali Oskouee Aras titled "Analysis City Diplomacy by Using of Future Study Approach (Case Study: Iranian Metropolises)," which is being conducted under the supervision of Dr. Fereidoun Babaei Aghdam, and Dr. Iraj Teimouri, and with the consultation of Dr. Ali Hosseini, at the Faculty of Planning and Environmental Sciences, University of Tabriz.

** Corresponding author: fbabaei@tabrizu.ac.ir

Findings

The findings of the research show that the weakness of studies in the field of city diplomacy in Iran in the early 90s is quite evident, which has gradually increased the quality of articles, especially in recent years. The cities of Tehran, Mashhad, and Shiraz, respectively, have the largest number of research works in the field of city diplomacy. In relation to the specialized areas of works published in the field of city diplomacy in Iran, it can be said that the most published works are related to experts in the fields of political science, urban planning, geography, and urban planning. The most important dimensions of city diplomacy investigated by the researchers in Iran include seven dimensions of urban economy: urban culture, urban development, urban security, urban representation, urban networks, and finally, urban research. Also, the other findings of the research indicate that in relation to the nature of the research under review, the frequency of applied research is more compared to basic research, while the research review, especially in the last 5 years, indicates a growing trend of fundamental research in the field of city diplomacy in Iran. Of course, it should be pointed out that from the sum of the analyses carried out in a documentary and meta-synthesis way, it appears that despite the importance of city diplomacy in Iran as one of the most basic tools of decentralization in the management of the international sphere, and on the other hand, as one of the main factors of national and transnational development, the weakness of studies in this field is very tangible, in such a way that the largest number of researches conducted in this field is in the period of 1402-1396. This is even though very few scientific works in this field were able to be reviewed before that. The lack of a publication that is specific to studies in the field of city diplomacy in Iran is very evident. The interdisciplinary capability of the concept of "city diplomacy" has made it possible

to use experts in various fields of humanities in studies related to city diplomacy. From this point of view, it is necessary for thinkers related to the field of city diplomacy in Iran to work hard in order to establish a special publication with concepts related to city diplomacy. The results show that in terms of geographical distribution, Tehran province (Tehran metropolis) is in first place, followed by Khorasan Razavi (Mashhad metropolis) and Fars (Shiraz metropolis), respectively, ranked second and third. It seems that one of the main reasons for researchers' interest in conducting research in the field of city diplomacy in the mentioned metropolises is the significant number of sister cities and also the image of their desired destination, which, as a result, leads to the strengthening of relations in the fields that are different from other cities in the world.

Conclusion

The results of this research show that there are many advantages for Iranian cities, especially big cities, to enter the field of city diplomacy actively and within the reasonable demands of the national government, but one of the main reasons for the inefficiency of the city diplomacy system in Iran, especially in big cities, is a lack of independence in decisions by the local government (big cities); in such a way that all the decisions in this field are completely dependent on the international relations (foreign policy) of the national (central) government. On the other hand, there are legal gaps in the field of city diplomacy in Iran, and the lack of sufficient power to delegate sufficient powers to urban management to facilitate the management of communication between international cities is quite evident. In general, city diplomacy in Iran has not been able to use all its potential capacities as it should, and as a result, it has led to the weakening of city diplomacy in the country.

COPYRIGHTS

©2022 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Oskouee Aras A. Babaei Aghdam F. Teimouri I. Hosseini A. Meta-Synthesis of City Diplomacy Researches in Iran. Urban Economics and Planning Vol 5(4):98-116. [In Persian]

DOI: 10.22034/UEP.2025.488723.1556

فرا ترکیب مطالعات دیپلماسی شهری در ایران*

مقاله مروری

علی اسکونی ارس^۱؛ فریدون بابائی اقدم^{۲*}؛ ایرج تیموری^۳؛ علی حسینی^۴

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه برنامه ریزی شهری و منطقه ای، دانشکده برنامه ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

۲- دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه برنامه ریزی شهری و منطقه ای، دانشکده برنامه ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

۳- دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه جغرافیای انسانی و برنامه ریزی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

مقدمه

جهانی شدن باعث شده است تا امروزه شهرها علاوه بر نقش آفرینی در مقیاس محلی، در سطح بین المللی نیز به گسترش مراودات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ... بپردازند. با تداوم فرایند جهانی شدن، مدیریت روابط بین المللی شهرها در شبکه شهرهای جهانی در قالب دیپلماسی شهری ظهور یافته است. کشور ایران با توجه به موقعیت ممتاز خود در خاورمیانه و آسیا ظرفیت بسیاری به منظور فعال کردن دیپلماسی شهرهای خود دارد. از این نظر، هدف پژوهش حاضر، شناسایی و دسته بندی مقالات علمی - پژوهشی معتبر (دارای رتبه) وزارت علوم، پایان نامه های کارشناسی ارشد، رساله های دکتری، کتاب های تألیفی و ترجمه شده معتبر در حوزه دیپلماسی شهری در ایران است.

مواد و روش ها

این پژوهش با روش فرا ترکیب (روشی سیستماتیک) به بررسی مطالعات صورت گرفته در ده سال اخیر پرداخته است؛ به طوری که با فهم رویکردها و ماهیت هر یک، به بررسی ساختار آثار علمی شامل روش شناسی، شاخص ها، روش جمع آوری و تحلیل داده ها و نتایج به دست آمده پرداخته است تا جنبه های مثبت و خلأ های پژوهشی را مورد واکاوی قرار دهد. ابتدا با جست و جوی کلیدواژه «دیپلماسی شهری» در پایگاه های علمی معتبر (مگیران، سیویلیکا، اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، گوگل اسکولار و سامانه گنج ایرانداک)، آثار علمی که کلمه «دیپلماسی شهری» در عنوان اصلی آن ها بود، گردآوری شدند. سپس به بررسی اولیه مقالات و پایان نامه ها و محدود کردن آن ها به مقالات علمی - پژوهشی معتبر وزارت علوم و همچنین، پایان نامه ها و رساله های معتبر دانشگاه های دولتی و کدگذاری آن ها مبادرت شد. معیارهای ورود مطالعات، شامل انجام پژوهش و انتشار تحقیق به زبان فارسی و به صورت تمام متن بودن آن ها بود. از میان همه پژوهش ها، ۳۰ مطالعه به دلیل برخورداری از معیارهای ورود به مطالعه انتخاب شدند. در مجموع، ۱۹ عنوان مقاله علمی - پژوهشی، ۵ عنوان پایان نامه کارشناسی ارشد، ۱ عنوان رساله دکتری، ۳ عنوان کتاب تألیفی و در نهایت ۳ عنوان کتاب ترجمه شده در بازه زمانی فروردین ۱۳۹۳ تا اسفند ۱۴۰۲ در ارتباط با دیپلماسی شهری انجام شده است.

اطلاعات مقاله

تاریخ های مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۲۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۰/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۸

کلمات کلیدی

ایران
دیپلماسی شهری
جهانی شدن
فرا ترکیب

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری علی اسکونی ارس با عنوان «تحلیل دیپلماسی شهری با رویکرد آینده پژوهی (مطالعه موردی: کلان شهرهای ایران)» بوده که با راهنمایی دکتر فریدون بابائی اقدم و دکتر

ایرج تیموری و همچنین، مشاوره دکتر علی حسینی در دانشکده برنامه ریزی و علوم محیطی دانشگاه تبریز در حال انجام است.

** نویسنده مسئول: fbabaei@tabrizu.ac.ir

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده آن است که ضعف مطالعاتی در اوایل دهه ۱۳۹۰ در حوزه دیپلماسی شهری در ایران کاملاً مشهود است که به تدریج بر دامنه کیفیت مقالات به خصوص در سال‌های اخیر افزوده شده است. به ترتیب کلان‌شهرهای تهران، مشهد و شیراز بیشترین تعداد آثار پژوهشی را در حوزه دیپلماسی شهری داشته‌اند. در ارتباط با حوزه‌های تخصصی آثار چاپ‌شده در حوزه دیپلماسی شهری در ایران می‌توان گفت که به ترتیب بیشترین آثار چاپ‌شده به ترتیب مربوط به متخصصان حوزه‌های علوم سیاسی، شهرسازی و جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری است. مهم‌ترین ابعاد دیپلماسی شهری در پژوهش‌های مورد بررسی در ایران، به ترتیب مشتمل بر ۷ بعد اقتصاد شهری، فرهنگ شهری، توسعه شهری، امنیت شهری، نمایندگی شهری، شبکه‌های شهری و در نهایت پژوهش شهری است و همچنین، یافته‌های دیگر پژوهش نشان‌دهنده آن است که در ارتباط با ماهیت پژوهش‌های مورد بررسی، فراوانی پژوهش‌های کاربردی در مقایسه با پژوهش‌های بنیادی بیشتر است. این در حالی است که بررسی پژوهش‌ها به‌ویژه در ۵ سال اخیر روند رو به رشد پژوهش‌های بنیادی در حوزه دیپلماسی شهری در ایران را نشان می‌دهد. البته، باید به این نکته اشاره کرد که از مجموع واکاوی‌های انجام‌شده به شیوه اسنادی و فراترکیب، چنین برمی‌آید که به رغم اهمیت موضوع دیپلماسی شهری در ایران به عنوان یکی از ابزارهای اساسی تمرکززدایی در مدیریت حوزه بین‌الملل و از طرفی، به عنوان از اصلی‌ترین عوامل توسعه ملی و فراملی، ضعف مطالعاتی در این حوزه بسیار ملموس است، به نحوی که بیشترین تعداد پژوهش‌های صورت‌گرفته در این حوزه در بازه زمانی ۱۳۹۶-۱۴۰۲ است. این در حالی است که قبل از آن تعداد بسیار معدودی اثر علمی در این حوزه قابلیت بررسی داشتند. به نظر می‌رسد فقدان نشریه‌ای که مختص مطالعات حوزه دیپلماسی شهری در ایران باشد، بسیار مشهود است. قابلیت میان‌رشته‌ای مفهوم «دیپلماسی شهری» این امکان را برای بهره‌گیری از متخصصان در

حوزه‌های مختلف علوم انسانی در مطالعات مرتبط با دیپلماسی شهری میسر ساخته است؛ از این نظر ضروری است تا اندیشمندان مرتبط با حوزه دیپلماسی شهری در ایران در راستای تأسیس نشریه‌ای مختص با مفاهیم مرتبط با دیپلماسی شهری همت گمارند. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد از نظر پراکنش جغرافیایی، استان تهران (کلان‌شهر تهران) در جایگاه نخست قرار دارد و پس از آن به ترتیب استان‌های خراسان رضوی (کلان‌شهر مشهد) و فارس (کلان‌شهر شیراز) در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. به نظر می‌رسد یکی از دلایل اصلی علاقه‌مندی پژوهشگران به انجام تحقیقات در حوزه دیپلماسی شهری در کلان‌شهرهای یادشده، تعداد قابل توجه شهرهای خواهرخوانده و همچنین، تصویر مقصد مطلوب آن‌ها که در نتیجه به تقویت مناسبات در حوزه‌های مختلف از سوی سایر شهرهای دنیا منجر می‌شود، است.

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد مزیت‌های بسیاری برای شهرهای ایران به‌ویژه کلان‌شهرها برای ورود به عرصه دیپلماسی شهری به صورت فعالانه و در چارچوب مطالبات معقول حاکمیت ملی وجود دارد، اما یکی از دلایل اصلی عدم کارایی نظام دیپلماسی شهری در ایران، به‌ویژه در کلان‌شهرها، فقدان استقلال در تصمیم‌گیری‌ها توسط حاکمیت محلی (کلان‌شهرها) است؛ به نحوی که تمامی تصمیمات در این حوزه وابستگی کاملی به روابط بین‌الملل (سیاست خارجی) حاکمیت ملی (مرکزی) دارد و از طرفی خلأهای قانونی در زمینه دیپلماسی شهری در ایران و عدم واگذاری اختیارات کافی به مدیریت شهری برای سهولت در مدیریت ارتباطات بین‌المللی با سایر شهرها کاملاً مشهود است. به طور کلی، می‌توان گفت که دیپلماسی شهری در ایران آن‌گونه که شایسته است نتوانسته از تمامی ظرفیت‌های بالقوه خود استفاده کند و در نتیجه، به تضعیف شدن دیپلماسی شهری در کشور منجر شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

بهتر، دیپلماسی شهری مسیری برای ورود شهرها به فضای جریان‌ها، نقش‌آفرینی در عرصه جهانی و برقراری ارتباطات متقابل با دیگر عوامل بین‌المللی در راستای حل‌وفصل مسائل و مشکلات جهانی از قبیل فقر و گرسنگی، چالش‌های زیست‌محیطی، مهاجرت، بیماری‌های مسری، منازعات بین‌المللی، بحران‌های اقتصادی، تبعیض و بی‌عدالتی، تروریسم و جرایم و در نهایت فراهم ساختن زمینه‌های توسعه شهری، افزایش کیفیت زندگی شهروندان محلی و تمرکززدایی در مدیریت شهری است (Ghourchi & et al, 2023). توجه به موضوع دیپلماسی شهری را باید معلول جهانی شدن دانست، چرا که این امر مهم باعث تغییر و تحول در ماهیت نظام بین‌الملل و مفهوم حاکمیت شد. به این ترتیب، در جامعه بین‌المللی دولت به‌تدریج جای خود را به جامعه بشری ملتها می‌دهد و مفهوم و کارکرد حاکمیت تعدیل می‌شود و به پی آن، مفهوم تابعیت که ناظر بر تکالیف افراد در مقابل دولت‌هاست، جای خود را به مفهوم «شهروندی» که ناظر بر حقوق افراد نسبت به دولت‌هاست، سپرده است (Eskandaran & Ranjesh, 2014).

با وجود اینکه در برخی از آثار علمی به فراتحلیل دیپلماسی شهری پرداخته شده است؛ اما تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین از این حیث مطرح است که در این پژوهش فقط مقالات علمی دارای رتبه از سوی کمیسیون ارزیابی نشریات وزارت علوم، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاه‌های دولتی کشور ایران و همچنین، کتاب‌های تألیفی و ترجمه در حوزه دیپلماسی شهری مورد بررسی قرار گرفته است. این در حالی است که در تحقیقات پیشین، فقط قسمتی از مطالعات مورد بررسی قرار گرفته بودند. به لحاظ بررسی بازه زمانی آثار علمی در حوزه دیپلماسی شهری در ایران در ده سال اخیر، پژوهش حاضر جدیدترین پژوهش در این حوزه به حساب می‌آید و همچنین، در این پژوهش به بررسی شبکه هم‌نویسندگی پژوهشگران داخلی در حوزه دیپلماسی شهری در ایران نیز پرداخته شده است. همچنین، نظر به وجود تعداد محدودی از پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه دیپلماسی شهری در ایران و درک خلأ علمی در ارتباط با مسئله مطرح‌شده، در این پژوهش تلاش شده تا با بهره‌گیری از فراترکیب این خلأ رفع شود. در ارتباط با مراحل انجام روش فراترکیب می‌توان گفت که پس از بررسی بیان مسئله به تدوین هدف اصلی پژوهش، سپس به تعیین ورود انتخاب آثار علمی مرتبط با دیپلماسی شهری در ایران، در گام بعدی به جست‌وجو و بازیابی اطلاعات و منابع و سپس، کدگذاری و تحلیل داده‌ها و در نهایت به تلخیص، تبیین، بحث و نتیجه‌گیری مبادرت خواهد شد. از این‌رو هدف پژوهش حاضر، شناسایی و دسته‌بندی مقالات علمی - پژوهشی معتبر وزارت علوم، پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد، رساله‌های دکتری، کتاب‌های تألیفی و ترجمه‌شده در حوزه دیپلماسی شهری در ایران است؛ به طوری که بعد از بررسی و آثار علمی که طی چند سال اخیر (دهه اخیر) مستقیم به موضوع یادشده پرداخته‌اند، با درک رویکردها و ماهیت آن‌ها، به بررسی و تبیین ساختار مقالات و پایان‌نامه‌ها مشتمل بر روش‌شناسی، شاخص‌ها، نمونه‌گیری، روش‌های جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها و نتایج به‌دست‌آمده پرداخته خواهد شد تا وجوه مثبت و منفی به طور کامل مورد واکاوی قرار گرفته و همچنین، تفاوت در دیدگاه‌های مرتبط با دیپلماسی شهری در ایران از نظر خبرگان این حوزه مورد بحث قرار گیرد.

مبانی نظری

امروزه، دیپلماسی شهری به عنوان یک عامل مهم و تعیین‌کننده در روابط بین‌الملل مطرح است، به طوری که باعث مشارکت فزاینده شهرها در حکمرانی جهانی شده است (Koelemaij & et al, 2023). به منظور درکی واقع‌بینانه‌تر و ملموس از مفهوم «دیپلماسی شهری» ضروری است تا به مهم‌ترین نظریات مرتبط با آن پرداخته شود؛ فرایند جهانی شدن (Globalization) از مهم‌ترین نظریات پشتیبان دیپلماسی شهری قلمداد می‌شود. فرایند جهانی شدن همراه با انقلاب اطلاعات شروع شد و به همین دلیل تأثیر آن نسبت به مدرنیسم، پست‌مدرنیسم و غیره بیشتر و عمیق‌تر است. در دهه ۱۹۹۰ با تغییر از اقتصاد ملی به جهانی، مفهوم جهانی شدن

جهانی شدن، فرایندی اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و فناوری است که کم‌وبیش همه جوامع در هزاره سوم را دچار تغییر یا آماده تغییر کرده است (Dinparast & et al, 2024). جهانی شدن علاوه بر اثرگذاری بر روابط میان نیروی کار و سرمایه و شیوه‌های تولید حاکم، تأثیرات دیگری نیز داشته که از جمله آن‌ها کاهش اقتدار دولت مرکزی و ایجاد روزه‌های مفهومی و عملی برای دیگر نقش‌آفرینان بوده است (Rastegar, 2021). فرایند جهانی شدن بر تمامی حوزه‌های فعالیت بشری از جمله جامعه، تولید دانش، امنیت، صلح و ... تأثیر گذاشته است که در این میان شهرها در پیشبرد این اهداف نقش اصلی را دارند (Foroutan & Tabibian, 2023). به نحوی که با حضور روزافزون خود در صحنه جهانی، نه تنها به عنوان مراکز و نیروهای محرکه اقتصاد جهانی، بلکه به عنوان بازیگران سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در امور بین‌الملل نیز ظاهر شده‌اند (Leffel, 2018). و از طرفی برای ورود به عرصه سیاست‌گذاری جهانی، به طور فزاینده‌ای به تعاملات دیپلماتیک از طریق همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه مبتنی بر شبکه‌های شهری روی می‌آورند (Kosovac & et al, 2021).

امروزه، با توجه به تغییر و تحولات فضای بین‌المللی و به تبع آن، تغییر عناصر تشکیل‌دهنده عرصه روابط بین‌الملل از جمله دیپلماسی، شاهد تحولات اساسی در ارتباط با تعداد و نحوه حضور و فعالیت بازیگران حاضر در حوزه دیپلماسی هستیم. امروزه، حکومت‌های شهری دیگر قهرمانان اصلی ترویج ارتباطات و تبادل دانش بین شهرها نیستند. مجموعه‌ای دیگر از بازیگران بین‌المللی از بخش عمومی و خصوصی در شبکه‌های شهری به عنوان بنیان‌گذاران و سرمایه‌داران درگیر شده‌اند (Fernandez de Losada, & Abdullah, 2019). در ارتباط با مفهومی که چان (Chan) با عنوان «زیر گروه‌گرایی» می‌نامد؛ شهروندان بخشی از وفاداری‌های خود را از دولت - ملتها (Nation state) به گروه‌های نزدیک‌تر به خودشان تغییر می‌دهند و به اقدامات مشخصی که در سطح محلی توسط حاکمان محلی شهر انجام می‌شوند، ترجیح می‌دهند (Chan, 2016). به عقیده مایکل روبینز بلومبرگ (شهردار اسبق نیویورک - Michael Rubens Bloomberg): «ملتها صحبت می‌کنند، شهرها عمل می‌کنند»، اما نباید محدودیت‌هایی را که شهرها با آن مواجه هستند، مورد غفلت قرار بگیرد. گسترش مناسبات در سطح بین‌المللی پیچیدگی‌های خاص خود را دارد؛ منابع و امکانات برای فعالیت‌های بین‌المللی محدود است و از طرفی چارچوب‌های هنجاری گاه در مواجهه با جهانی شدن شهرها از خود مقاومت نشان می‌دهند. از طرفی، مدیریت کلان شهرها با هدف جهانی شدن و استانداردهای جهانی، مستلزم تدوین برنامه‌های محلی و ملی و دیپلماسی شهری است و به اتخاذ تدابیر دولت به حمایت از ارتباطات بین‌المللی کلان شهرها در کنار اهداف ملی نیاز دارد (Hoseinzade delir & et al, 2020).

شهرها به طور فعال در اداره جهانی طیف گسترده‌ای از مسائل پیچیده، از تغییرات اقلیمی گرفته تا بهداشت عمومی و مهاجرت انسان‌ها مشارکت دارند و اغلب این کار را از طریق شبکه‌های شهرهای فراملی انجام می‌دهند (Acuto & et al, 2017). عوامل متعددی همچون جهانی شدن، انقلاب ارتباطات و پیشرفت در فناوری و ارتباطات سهم قابل توجهی در تغییر و تحولات فضای بین‌المللی دارند. تمامی عوامل یادشده به نوعی در تشکیل محیط جدید بین‌المللی که در آن بازیگران فراملی و محلی در تعامل با دولت‌های مرکزی فعالیت می‌کنند اثرگذار هستند، به طوری که یکی از نتایج مهم تمرکززدایی از نقش دولت‌های مرکزی در زمینه دیپلماسی، مداخله فزاینده و مشارکت مقامات فراملی و محلی در مناسبات بین‌المللی و روندهای دیپلماتیک به طور مستقیم و بی‌واسطه است. این مهم زمینه‌ساز ایجاد نوع جدیدی از دیپلماسی را در این عرصه با عنوان دیپلماسی شهری باعث شده است (Sizo & et al, 2017).

دیپلماسی شهری به عنوان پدیده‌ای نوظهور در اواخر قرن بیستم در میان کلان‌شهرهای جهان شکل گرفت (Ataeivaleh & et al, 2022). و از طرفی زمینه‌ساز فعالیت و نقش‌آفرینی شهرها درون سیستم جهانی شدن شد. به بیان

«رقابت» و «همکاری» از مسائلی هستند که شهرهای جهانی را به شدت با خود درگیر ساخته‌اند. تقابل و یا تفاهم این دو رویکرد و یا از طرفی، انعطاف‌پذیری در مدیریت مفاهیم یادشده در قالب رقابت همکاریانه (Coopetition) از اساسی‌ترین چالش‌های شهرها به منظور متعادل کردن زمین بازی بین شهرها به منظور جذب سرمایه خارجی هستند. از دیدگاه نظریه بازی‌ها (Game Theories)، رقابت همکاریانه باید به عنوان رابطه برد-برد در نظر گرفته شود (Nazari & et al, 2019). توجه به این نکته بسیار حائز اهمیت است که در این موازنه رقابت و همکاری به منظور توسعه، هر دو بازیگر باید هم‌زمان در رقابت و همکاری مشارکت داشته باشند و در صورتی که در یک‌زمان فقط یکی از این دو عنصر امکان حضور داشته باشند، نمی‌توان آن رابطه را رقابت همکاریانه تلقی کرد؛ چراکه در چنین رابطه‌ای مفهوم اصلی رقابت همکاریانه که در واقع همان هم‌زیستی دو رابطه متناقض و در عین حال به هم مرتبط است، نادیده انگاشته می‌شود (Bengtsson & Kock, 2014). عوامل رقابتی بین شهرهای جهانی از رویکرد سلسله‌مراتبی، بالا به پایین و متمرکز و از طرفی، عوامل همکاری بین شهرهای جهانی از رویکرد شبکه‌ای، پایین به بالا و غیرمتمرکز تبعیت می‌کنند. شبکه‌های شهری به عنوان یکی از عناصر اساسی دیپلماسی شهری مطرح است به گونه‌ای که تمرکززدایی از مدیریت روابط بین‌الملل یکی از اهداف اصلی شبکه‌های شهری است. این رویکرد با انتقاد به «پیوندهای عمودی» بین شهرها به روابط پیوسته، همکاری‌های چندجانبه و گسترش ارتباطات بین شهرها اشاره دارد. در شکل ۱ به مهم‌ترین نظریات پشتیبان دیپلماسی شهری اشاره شده است.

مطرح شد (Moradi & Alalhesabi, 2020). امروزه در فرایند جهانی شدن رقابت اصلی بین مراکز شهری است و دیگر رقابت بین دولت‌ها و ملت‌ها منسوخ شده است (Shaterian & et al, 2015). جهانی شدن فرایند وحدت‌بخشی است که فعالیت‌ها، کشورها و منابع را وارد یک مجموعه پیچیده می‌کند (Kubina & et al, 2021). جهانی شدن به توسعه ارتباطات جهانی، سازمان زندگی اجتماعی در بعد جهانی و رشد آگاهی جهانی و از این نظر، به استحکام جامعه جهانی اشاره می‌کند (Soleimani & et al, 2016). همگام با تداوم تغییر و تحولات از مقیاس محلی به جهانی، نومنطقه‌گرایی (Neo-Regionalism) در ارتباط با افزایش مراودات درون منطقه‌ای تأثیرگذاری بسزایی داشت. نومنطقه‌گرایی به عنوان رویکردی جدید از اواسط دهه ۱۹۸۰ آغاز شد و هنوز هم ادامه دارد. این پدیده نوظهور در مقابل منطقه‌گرایی (قدیمی) که از دهه ۱۹۵۰ آغاز شد و در سال ۱۹۷۰ خاتمه یافت، به پا خاست. نومنطقه‌گرایی نوعی فرایند پیچیده و متغیر است که به صورت هم‌زمان و در سطوح مختلف از جمله در سطح جهانی، سطح روابط میان منطقه‌ای و ساختارهای داخلی منطقه مورد استفاده قرار می‌گیرد (Mafakheri & et al, 2021). یکی از اقدامات مهم نومنطقه‌گرایی، تقلیل تفرق سیاسی است (Sarafi & Nejati, 2015) که البته در کنار توجه به مسائل سیاسی و امنیتی از دیگر جهات همچون اجتماعی، فرهنگی، هویتی و ... در راستای کاهش تأثیرگذاری نقش دولت - ملت‌ها و از طرفی، افزایش تأثیرگذاری نقش کنشگران غیردولتی را مورد بررسی قرار می‌دهد. بنابراین، نقش مناطق به عنوان یکی از بازیگران مهم نوین در نظام جهانی و همچنین به عنوان یکی از عوامل کلیدی در روند تصمیم‌گیری در عرصه روابط بین‌الملل تعیین‌کننده است. از طرفی، دو مقوله

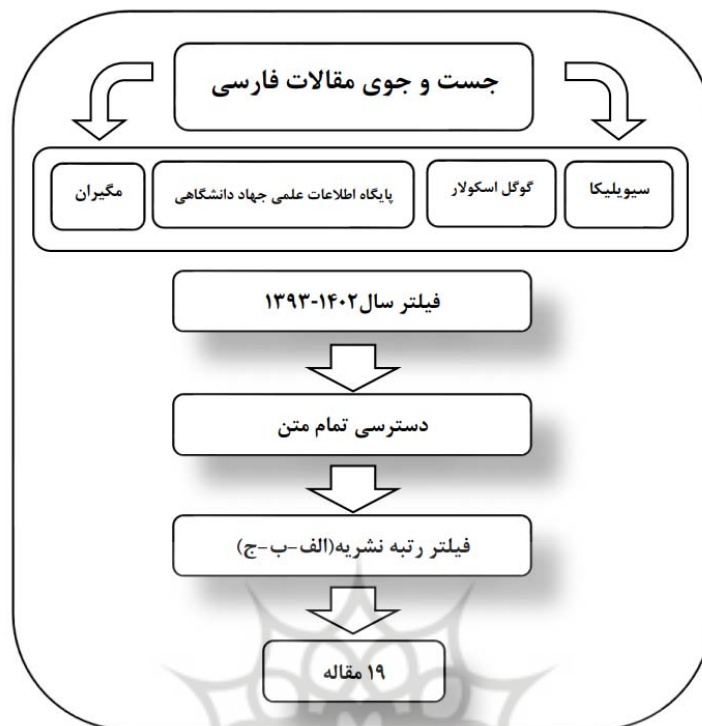

شکل ۱. نظریات پشتیبان دیپلماسی شهری

همچنین، در سامانه گنج ایراندک برای پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها مورد جست‌وجو قرار گرفت. با توجه به نظرات کارشناسان شرط داشتن موضوع با کلیدواژه دیپلماسی شهری و همچنین، تمام‌متن بودن مقالات، پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها به عنوان معیار و شرط ورودی داده‌های اولیه تحقیق تعیین شد. بازه زمانی در نظر گرفته شده برای بررسی مقالات از فروردین ماه ۱۳۹۳ تا اسفندماه ۱۴۰۲ است که در این مرحله به انتخاب ۱۹ عنوان مقاله فارسی مبادرت شد.^۱ در مرحله بعدی فیلتر رتبه نشریات اعمال شد و فقط مقالات حائز رتبه علمی (الف، ب و ج) از کمیسیون ارزیابی نشریات وزارت علوم انتخاب شدند (شکل ۲).

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کیفی و ماهیت آن اکتشافی است که داده‌های آن با بهره‌گیری از روش فراترکیب جمع‌آوری و تحلیل شدند. در فراترکیب، محقق باید داده‌های مورد نیاز خود را در گزارش‌های منتشرشده از مطالعات صورت‌گرفته قبلی دنبال کند (Oskouee Aras & Azar, 2023). جامعه آماری پژوهش حاضر، مجموعه مقالات، پایان‌نامه‌ها و رساله‌هایی هستند که در حوزه دیپلماسی شهری در ایران انجام گرفته‌اند. به منظور شناسایی و دستیابی به این پژوهش‌ها کلیدواژه «دیپلماسی شهری» در فضای پایگاه‌های معتبر علمی (مگیران، اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، سیویلیکا و گوگل اسکالر) و

شکل ۲. مدل فیلتر مقالات

پس از بررسی منابع و اطلاعات تعداد ۱۹ مقاله علمی - پژوهشی معتبر و ۵ پایان نامه کارشناسی ارشد، ۱ عنوان رساله دکتری، ۳ عنوان کتاب تالیفی و ۳ عنوان کتاب ترجمه شده مرتبط با حوزه دیپلماسی شهری وارد مرحله کدگذاری و تحلیل شد و پس از خلاصه سازی مطالب به تبیین نتایج مبادرت شد. شکل ۳ فرایند انجام تحقیق را نشان می دهد.

شکل ۳. فرایند انجام تحقیق

یافته‌ها

فایل آن‌ها به صورت تمام‌متن از سال ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۲ در دسترس بود، مطابق جدول‌های ۱، ۳ و ۴ در تعداد ۱۹ مقاله، ۵ پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ۱ رساله دکتری، ۳ کتاب تألیفی و در نهایت ۳ عنوان کتاب ترجمه‌شده گردآوری و مورد تحلیل قرار گرفت.

برای بررسی تحقیقات انجام‌شده، تمامی پژوهش‌های دارای رتبه علمی در مجلات معتبر علمی ایران و همچنین، پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری که در حوزه دیپلماسی شهری در سامانه گنج ایراندک که

جدول ۱. تحقیقات تدوین‌شده در حوزه دیپلماسی شهری در نشریات معتبر وزارت علوم

کد مقاله	عنوان	نوع و رتبه	سال	نام مجله	نویسنده / نویسندگان
A۱	تحلیل فرصت‌ها و چالش‌های توسعه دیپلماسی شهری در کلان‌شهر تهران	علمی - پژوهشی (ب)	۱۳۹۳	معماری و شهرسازی (هنرهای زیبا)	بصیرت، میثم؛ جلیلی، سید مصطفی (Basirat & Jalili, 2014)
A۲	شناسایی استراتژی‌های جهانی شدن اقتصاد در حوزه دیپلماسی شهری (مطالعه موردی: کلان‌شهر تهران)	علمی - پژوهشی (ب)	۱۳۹۵	اقتصاد و مدیریت شهری	باقری، حسین؛ ابن‌الرضا؛ سید مجید؛ صحرایی، فرامرز (Baqeri & et al, 2016)
A۳	جهانی شدن شهرها و جهان محلی شدن دیپلماسی (مطالعه موردی: دیپلماسی شهری)	علمی - پژوهشی (الف)	۱۳۹۵	سیاست	توحیدفام، محمد؛ دلیلی، شهاب (Tohidfam & Dalili, 2016)
A۴	تجزیه و تحلیل جایگاه دیپلماسی شهری در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران	علمی - پژوهشی (ج)	۱۳۹۷	سیاست خارجی	دهشیری، محمدرضا؛ خرمی، مصطفی (Dehshiri & Khorami, 2016)
A۵	فراتحلیل کیفی پژوهش‌های انجام‌شده با موضوع دیپلماسی شهری در ایران	علمی - پژوهشی (الف)	۱۳۹۸	جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای	اسدی، روح‌الله (Asadi, 2020)
A۶	هم‌افزایی دیپلماسی شهری با دیپلماسی عمومی در حوزه تعاملات فرهنگی و اقتصادی	علمی - پژوهشی (ب)	۱۳۹۸	جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام	خسروی، افسانه؛ احمدی، حمید؛ ذاکریان، مهدی؛ موسوی‌زاده، علیرضا (Khosravi & et al, 2019)
A۷	بررسی همخوانی دیپلماسی شهری با سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران؛ مطالعه موردی: خواهرشهرهای کلان‌شهر تهران	علمی - پژوهشی (بین‌المللی Q۲)	۱۳۹۸	ژئوپلیتیک	قورچی، مرتضی؛ کویانی‌راد، جواد (Ghorchi & Kavianirad, 2019)
A۸	مطالعه موانع مشارکت اجتماعی شهروندان به عنوان یکی از مؤلفه‌های دیپلماسی شهری	علمی - پژوهشی (ب)	۱۳۹۹	نامه انسان‌شناسی	ابطحی، سیدحمید؛ شیبانی، ملیحه (Abtahi & Shiani, 2020)
A۹	تدوین راهبردهای دیپلماسی شهری مشهد با تأکید بر کشورهای اسلامی	علمی - پژوهشی (ب)	۱۳۹۹	جغرافیا و توسعه فضای شهری	اسدی، روح‌الله (Asadi, 2021)
A۱۰	تعیین اولویت‌های کشورهای اسلامی در راستای اهداف دیپلماسی شهری مشهد	علمی - پژوهشی (ب)	۱۳۹۹	پژوهش‌های جغرافیای سیاسی	اسدی، روح‌الله (Asadi, 2020)
A۱۱	تدوین مدل توسعه دیپلماسی شهری با توجه به ظرفیت‌های جهانی‌سازی (نمونه موردی: شهر تهران)	علمی - پژوهشی (ب)	۱۴۰۰	جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)	ضرغام‌پور بوبراحمدی، امیرمحمد؛ بیگدلی‌راد، وحید؛ خطیبی، علیرضا (Zarghampour Boyerahmadi & et al, 2021)
A۱۲	بررسی و تحلیل دیپلماسی شهری و توسعه در فضای جریان‌ها با مطالعه شهر تهران	علمی - پژوهشی (ب)	۱۴۰۰	توسعه پایدار شهری	فرجی، امین؛ بابایی، حمیدرضا؛ راشدی، اسدالله (Faraji & et al, 2021)
A۱۳	امکان‌سنجی تأثیر دیپلماسی شهری بر توسعه گردشگری در استان خراسان شمالی بر اساس مدل تحلیلی SWOT	علمی - پژوهشی (ب)	۱۴۰۱	پژوهش‌های جغرافیای سیاسی	اسلامی، روح‌الله؛ امانی کیکانلو، فریده (Eslami & Amani keykanlo, 2022)
A۱۴	تبیین مفهوم‌شناختی و ارائه الگوی دیپلماسی شهری در شبکه‌های شهری	علمی - پژوهشی (الف)	۱۴۰۱	پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری	امیری، مهسا؛ خلیلی، احمد؛ مفیدی شمیرانی، سید مجید (Amiri & et al, 2023)
A۱۵	واکاوی و طبقه‌بندی مسائل دیپلماسی شهری در مشهدالرضا (علیه‌السلام)	علمی - پژوهشی (الف)	۱۴۰۱	جغرافیا و آمایش شهری و منطقه‌ای	راموز، ادريس؛ مهربانی‌فر، حسین؛ افتخاری خراسانی، فاطمه (Ramouz & et al, 2022)

کد مقاله	عنوان	نوع و رتبه	سال	نام مجله	نویسنده / نویسندگان
A۱۶	نقش دیپلماسی شهری در مناسبات بین‌المللی شهرها (مطالعه موردی: نظام مدیریت شهری تهران)	علمی - پژوهشی (ب)	۱۴۰۱	توسعه پایدار محیط جغرافیایی	سعید، پرستو؛ حافظ‌نیا، محمدرضا؛ قورچی، مرتضی (Saeed & et al, 2022)
A۱۷	طراحی مدل تأثیر شهرهای خواهرخوانده در توسعه شهری با تأکید بر دیپلماسی شهری و توسعه ملی	علمی - پژوهشی (ب)	۱۴۰۱	جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)	افضلی، سید محمدجواد؛ شکور، علی؛ خرم‌بخت، احمدعلی (Afzali & et al, 2022)
A۱۸	بررسی تأثیر شهرهای خواهرخوانده در توسعه شهری با تأکید بر دیپلماسی شهری و توسعه ملی؛ مطالعه موردی: کلان‌شهر شیراز	علمی - پژوهشی (ب)	۱۴۰۲	آمایش سیاسی فضا	افضلی، سید محمدجواد؛ (Afzali, 2023)
A۱۹	اولویت‌یابی سیاست دیپلماسی شهری در مشهدالرضا علیه‌السلام: از هدف‌گذاری تا سیاست‌گذاری	علمی - پژوهشی (ب)	۱۴۰۲	دین و ارتباطات	مهربانی‌فر، حسین؛ راموز، ادریس (Mehranifar & Ramooz, 2023)

با توجه به بررسی مقالات، از ۱۹ مقاله فارسی، ۱ مقاله در مجله معتبر با رتبه بین‌المللی (Q۲)، ۴ مقاله در مجلات معتبر با رتبه (الف)، ۱۳ مقاله در مجلات معتبر با رتبه (ب) و در نهایت ۱ مقاله در مجله با رتبه (ج) چاپ شده است که از این میان بیشترین فراوانی به مقالات چاپ‌شده در مجلات با رتبه (ب) مورد

تأیید وزارت علوم اختصاص دارد. در میان نشریات مورد تأیید وزارت علوم، نشریه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای) در حوزه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و نشریه پژوهش‌های جغرافیای سیاسی در حوزه علوم سیاسی به طور مشترک بیشترین فراوانی مقالات را در بین ۱۷ نشریه مورد بررسی داشتند.

جدول ۲. مجلات پیشرو در ارائه مقالات حوزه دیپلماسی شهری در ایران

ردیف	نام مجله	حوزه تخصصی	فراوانی	رتبه نشریه
۱	جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری	۱۱٪	ب
۲	پژوهش‌های جغرافیای سیاسی	علوم سیاسی	۱۱٪	ب

جدول ۳. پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تدوین‌شده در حوزه دیپلماسی شهری در دانشگاه‌های دولتی مورد تأیید وزارت علوم

کد	عنوان	پژوهشگر	نام دانشگاه	سال	رشته و گرایش تحصیلی	مقطع تحصیلی
T۱	تحلیل مدیریت فضای شهری، در فضای جهانی شهرها با تأکید بر دیپلماسی شهری	اسدی، روح‌الله (Asadi, 2016)	دانشگاه فردوسی مشهد	۱۳۹۵	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری	دکتری
T۲	بررسی قوت‌ها و ضعف‌های شهر مشهد در ایفای نقش دیپلماسی شهری بر اساس مدل تحلیلی SWOT	زنگی، فرزانه (Zangi, 2018)	دانشگاه فردوسی مشهد	۱۳۹۷	علوم سیاسی - روابط بین‌الملل	کارشناسی‌ارشد
T۳	سیاست خارجی ایران و دیپلماسی شهری	اسمعیلی، الیاس (Esmaeili, 2019)	دانشگاه شهید بهشتی	۱۳۹۸	جغرافیای سیاسی - فضای شهری	کارشناسی‌ارشد
T۴	تأثیر دیپلماسی شهری در توسعه شهرهای کوچک (مطالعه تطبیقی شهر نو ایران و شهر وان ترکیه)	عسی لو قرقشه، نیلوفر (Isalou Qarghesheh, 2019)	دانشگاه شهید بهشتی	۱۳۹۸	جغرافیای سیاسی - فضای شهری	کارشناسی‌ارشد
T۵	دیپلماسی شهری و الزامات فضایی آن در پیوستن کلان‌شهر تهران به سازمان‌های بین‌المللی (با تأکید بر سازمان C۴۰)	درویش، گلنوش (Darvish, 2019)	دانشگاه شهید بهشتی	۱۳۹۹	شهرسازی - برنامه‌ریزی شهری	کارشناسی‌ارشد
T۶	روابط سیاسی ایران و عراق و دیپلماسی شهری (۱۳۶۸-۱۳۹۹) (مورد پژوهشی روابط خواهرخواندگی شهرهای ایران و عراق)	اقوامی، مقدم، آناهید (Aqomi Moghadam, 2021)	دانشگاه شهید بهشتی	۱۴۰۰	جغرافیای انسانی - جغرافیای سیاسی	کارشناسی‌ارشد

جدول ۴. کتاب‌های تألیفی و ترجمه‌شده در حوزه دیپلماسی شهری در ایران

کد	عنوان	نویسنده / نویسندگان	ترجمه	سال	مشخصات نشر
B ۱	دیپلماسی شهری: تأثیر راهبردهای اساسی دیپلماسی شهری در تکمیل شاخص‌های شهر جهانی	اصغری، رمضان (Asghari, 2019)	-	۱۳۹۵	تهران: پل
B ۲	دیپلماسی شهری	جمالی‌نژاد، مهدی (Jamalinejad, 2016)	-	۱۳۹۵	اصفهان: آرما
B ۳	دیپلماسی شهری	سیزو، الکساندر و دیگران (Sizo & et al, 2017)	رنجکش، محمدجواد؛ اسکندران، منصوره	۱۳۹۶	تهران: مخاطب
B ۴	دیپلماسی شهری نقش روبه‌رشد شهرها در سیاست بین‌المللی	پلوآیم، ون در؛ ملیسن، جان (Plouaym & Melissen, 2018)	سیدالحسینی، سید مسلم؛ افسری، احمد؛ شالچی توکلی، هاله	۱۳۹۷	تهران: طحان گستر
B ۵	دیپلماسی شهری: روندهای کنونی و چشم‌اندازهای آینده	امیری، سهیلا؛ سوین، افه (Amiri, S and Sevin, 2022)	امیری، محسن	۱۴۰۱	تهران: سروش
B ۶	گذری بر دیپلماسی شهری کلان‌شهر تبریز	حافظزاده، مهدی؛ باغبان حدیقه، علیرضا (Hafezadeh & Baghban Hadighe, 2023)	-	۱۴۰۲	تبریز: مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی کلان‌شهر تبریز

دیپلماسی شهری را در ده سال اخیر داشته است و پس از وی، آقایان قورچی، افضل، مهربانی‌فر و راموز مطالعات بیشتری در این حوزه داشته‌اند. تأثیرگذارترین نویسندگان در شبکه دایره نویسندگان در حوزه دیپلماسی شهری در ایران، به ترتیب آقایان افضل، قورچی و مهربانی‌فر هستند که مالک برتری آنان با توجه به میزان توانایی ارتباط با سایر نویسندگان و همچنین، تعداد مطالعات انجام گرفته در ده سال اخیر انتخاب شده است.

شبکه هم‌نویسندگی پژوهشگران داخلی

از جمله شاخص‌های تأثیرگذاری محققان در حوزه دیپلماسی شهری، نحوه همکاری و مشارکت آن‌ها با سایر محققان است. در یک شبکه هم‌نویسندگی، هر چه تعداد پیوندهایی که یک پژوهشگر برقرار می‌کند بیشتر باشد، آن پژوهشگر از نظر فراوانی در رتبه بالاتری نسبت به دیگر پژوهشگران قرار می‌گیرد. با توجه به شکل ۴ روح‌الله اسدی بیشترین تعداد مطالعات در حوزه

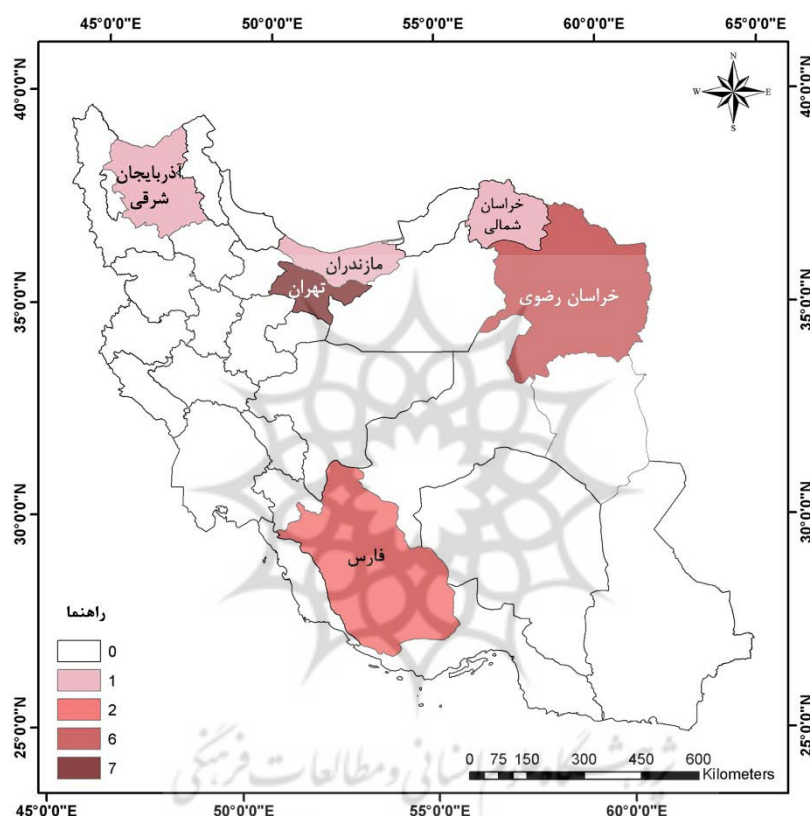
شکل ۴. دایره فراوانی نویسندگان در حوزه دیپلماسی شهری در ده سال اخیر (۱۳۹۳-۱۴۰۲)

صورت موردی انجام شده‌اند بیشترین فراوانی را به ترتیب روی استان تهران (۷)، خراسان رضوی (۶) و فارس (۲) داشته‌اند که به نظر می‌رسد تعداد قابل

با مطالعه و بررسی پراکنش و گستره دیپلماسی شهری در ایران بر اساس استان‌های کشور می‌توان گفت که مقالات، پایان‌نامه‌ها و رساله‌هایی که به

کلان‌شهر شیراز به عنوان قطب گردشگری ادبی در ایران مطرح هستند. همچنین، می‌توان گفت که تصویر مقصد نیز که به عنوان یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار در گردشگری شهری مطرح است، به گونه‌ای که می‌تواند در افزایش سطح روابط دیپلماتیک بین شهرها نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد. به بیان بهتر، یکی از عناصر مهم در زمینه خلاقیت شهرها، توجه به مقوله رقابت‌پذیری شهری است و از طرفی، میزان موفقیت مدیریت شهری در این حوزه، منوط به افزایش سطح رضایتمندی گردشگران از تصویر مقصد شهر منتخب است.

توجه شهرهای خواهرخوانده در این استان‌ها یکی از علت‌های اصلی تعدد آثار علمی چاپ‌شده است، به گونه‌ای که به ترتیب کلان‌شهرهای تهران، مشهد و شیراز هر یک دارای ۱۰، ۲۴ و ۶ شهر خواهرخوانده هستند. از طرفی نیز می‌توان این گونه تفسیر کرد که کلان‌شهر تهران به عنوان پایتخت کشور ایران با داشتن بیش از ۱۶ درصد از جمعیت کشور و همچنین تعداد ۹۴ سفارتخانه و همچنین، به عنوان تأثیرگذارترین شهر ایران در افزایش سطح تبادلات بین‌المللی در بین شبکه شهرهای جهانی در رتبه نخست قرار دارد. همچنین، کلان‌شهر مشهد به عنوان قطب گردشگری مذهبی در ایران و

شکل ۵. توزیع پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه دیپلماسی شهری به تفکیک استان‌های کشور

کلیدواژه پرتکرار در مطالعات بوده‌اند و این مهم بیانگر توجه ویژه پژوهشگران به حوزه دیپلماسی شهری در این دو کلان‌شهر ایران است.

ارزبابی ده کلیدواژه برتر و پرکاربرد در پژوهش‌های داخلی (جدول ۵) نشان می‌دهد بیشترین تکرار به کلیدواژه (ایران) اختصاص یافته است. نکته قابل توجه دیگر اینکه کلیدواژه‌های «مشهد» و «تهران» به ترتیب نیز جزء ۵

جدول ۵. ده کلیدواژه برتر و پرکاربرد در پژوهش‌های دیپلماسی شهری در ایران

رتبه	کلیدواژه	(معادل انگلیسی)	تکرار
۱	ایران	Iran	۴۴۲۹
۲	دیپلماسی	Diplomacy	۲۴۵۱
۳	مشهد	Mashhad	۱۶۳۰
۴	دیپلماسی شهری	City Diplomacy	۹۶۲

رتبه	کلیدواژه	(معادل انگلیسی)	تکرار
۵	تهران	Tehran	۸۳۲
۶	خواهرخواندگی	Sister city	۶۰۹
۷	سیاست خارجی	Foreign Policy	۲۳۸
۸	جهانی شدن	Globalization	۲۳۰
۹	توسعه شهری	Urban Development	۱۷۲
۱۰	دیپلماسی عمومی	Public Diplomacy	۱۲۱

حوزه‌های تخصصی آثار چاپ شده در حوزه دیپلماسی شهری

مجموع ۱۴ درصد) در رتبه آخر قرار دارند. درخور یادآوری است که تمامی مقالات به صورت چندبعدی مورد مطالعه و تحلیل قرار گرفته‌اند و همچنین، به طور کلی می‌توان گفت که متخصصان رشته‌های مربوط به حوزه علوم جغرافیایی و شهرسازی در بیش از ۵۰ درصد مقالات همکاری داشته‌اند. به بیان بهتر، می‌توان گفت که مفهوم دیپلماسی شهری با اینکه بیشترین فراوانی را در بین متخصصان حوزه علوم سیاسی دارد، اما از طرفی تعداد قابل توجه پژوهشگران حوزه مدیریت شهری که در حوزه دیپلماسی شهری همکاری داشته‌اند مؤید این مهم است که دیپلماسی شهری مقوله‌ای فراتر از حوزه سیاست خارجی است و با توجه به ماهیت میان‌رشته‌ای این مفهوم، آثار متعددی توسط متخصصان حوزه‌های مختلف مدیریت شهری، جامعه‌شناسی، جغرافیای سیاسی و ... در این حوزه نگاشته شده است.

بر پایه یافته‌های پژوهش (جدول ۶)، به ترتیب رشته‌های علوم سیاسی و شهرسازی بیشترین نقش را در زمینه دیپلماسی شهری در ایران داشته‌اند. جزئیات یافته‌ها پیرامون رشته‌های تخصصی و مهم‌ترین محورهای مطالعاتی آن‌ها به تفکیک به شرح زیر است: تعداد ۱۹ محقق از ۶۰ محقق مربوط به نویسندگان مقالات داخلی دیپلماسی شهری (معادل ۳۰ درصد) در رشته علوم سیاسی که به صورت کلی بیش از یک چهارم تحقیقات را شامل می‌شود. در رتبه بعدی هم متخصصان حوزه شهرسازی با ۲۷ درصد نویسنده و متخصصان حوزه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری با ۱۵ درصد نویسنده قرار دارند و سپس، متخصصان رشته جغرافیای سیاسی با ۱۴ درصد و در نهایت، هر یک از متخصصان حوزه علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی با ۷ درصد نویسنده (در

جدول ۶. حوزه‌های تخصصی مطالعات داخلی دیپلماسی شهری

کد مقاله	رشته تخصصی نویسندگان مقاله	درصد
A1	شهرسازی (هر ۲ نویسنده)	علوم سیاسی = ۱۹ مورد (۳۰ درصد)
A2	علوم سیاسی (هر ۳ نویسنده)	شهرسازی = ۱۶ مورد (۲۷ درصد)
A3	علوم سیاسی (هر ۲ نویسنده)	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری = ۹ مورد (۱۵ درصد)
A4	علوم سیاسی (هر ۲ نویسنده)	جغرافیای سیاسی = ۸ مورد (۱۴ درصد)
A5	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری (۱ نویسنده)	علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی = هر یک ۴ مورد (معادل هر یک ۷ درصد).
A6	علوم سیاسی (هر ۴ نویسنده)	
A7	جغرافیای سیاسی (هر ۲ نویسنده)	
A8	جامعه‌شناسی (هر ۲ نویسنده)	
A9	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری (۱ نویسنده)	
A10	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری (۱ نویسنده)	
A11	شهرسازی (هر ۳ نویسنده)	
A12	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری + علوم اجتماعی + علوم سیاسی (۳ نویسنده)	
A13	علوم سیاسی (هر ۲ نویسنده)	
A14	شهرسازی (هر ۳ نویسنده)	
A15	جامعه‌شناسی + علوم اجتماعی + علوم اجتماعی (۳ نویسنده)	
A16	جغرافیای سیاسی (هر ۳ نویسنده)	
A17	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری (هر ۳ نویسنده)	
A18	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری + شهرسازی (۲ نویسنده)	

تحلیلی بر تحقیقات صورت گرفته نشان می‌دهد آغاز پژوهش‌های حوزهٔ دیپلماسی شهری در ایران در مجالات علمی - پژوهشی، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی و همچنین، کتاب‌های تألیفی و یا ترجمه‌شده از سال ۱۳۹۳ به بعد بوده است، به تدریج جامعهٔ دانشگاهی در حوزه‌های مختلف علوم سیاسی، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، شهرسازی و ... با ضرورت پژوهش در این حوزه آشنا شد و بیش از ۵۳ درصد از پژوهش‌ها در بین سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۲ به انجام رسیده است.

سال	فراوانی	درصد
۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵	۵	۱۷
۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸	۹	۳۰
۱۳۹۹ تا ۱۴۰۲	۱۶	۵۳

در جدول ۸، به مهم‌ترین مؤلفه‌های دیپلماسی شهری در ایران با تأکید به برخی از مهم‌ترین تحقیقات صورت گرفته اشاره شده است. بررسی مؤلفه‌های دیپلماسی شهری در تحقیقات صورت گرفته نشان دهنده آن است که بین

[illegible]

شاخص‌ها محقق	امنیت شهری	فرهنگ شهری	نماینده شهری	شبکه‌های شهری	اقتصاد شهری	توسعه شهری	پژوهش شهری	همکاری‌های بین‌المللی شهرها	روابط خواهرخواندگی	سیاست شهری
دهشیری و خرمی (۱۳۹۷)	*	*	*	*	*	*				
زنگی (۱۳۹۷)		*			*		*			
اسدی (۱۳۹۸)	*	*	*	*	*	*				
خسروی و همکاران (۱۳۹۸)		*			*					
قورچی و کاویانی راد (۱۳۹۸)		*			*		*			
عیسی لورقشه (۱۳۹۸)	*	*	*		*	*		*		
اسدی (۱۳۹۹)								*		
درویش (۱۳۹۹)	*	*	*	*	*	*				
ضرغام‌پور بوبراحمدی و همکاران (۱۴۰۰)					*					*
فرجی و همکاران (۱۴۰۰)		*			*			*		*
اسلامی و امانی کیکانلو (۱۴۰۱)		*	*		*					
افضلی و همکاران (۱۴۰۱)	*	*			*	*				
امیری و همکاران (۱۴۰۱)	*	*	*		*	*	*			
راموز و همکاران (۱۴۰۱)		*			*	*	*			*
سعید و همکاران (۱۴۰۱)		*					*			
افضلی و کلانی (۱۴۰۲)		*			*					*
جمع	۱۰	۱۹	۹	۶	۱۹	۱۱	۶	۵	۲	۴

مهم است که علل و قربانیان این درگیری‌ها اغلب ساکنان محلی هستند. در نتیجه، سازوکارهای تدبیرشده به منظور حل منازعات و تلاش برای رسیدن به صلح پایدار باید عینی و محسوس باشد؛ به بیان دیگر، نهادهای محلی و شهری تأثیرگذارترین تشکیلاتی هستند که بهترین شناخت را از این مناطق دارند و نقش‌ها و رویکردهای دیپلماتیک خاصی را در مواقع بحرانی به عهده می‌گیرند. در ارتباط با بعد نمایندگی شهری این گونه می‌توان بیان کرد که نمایندگی شهری مشتمل بر فعالیت‌هایی است که با هدف بازنمایی شهر در سازمان‌های بین‌المللی صورت می‌گیرد. فعالیت‌های یادشده شباهت بسیاری به وظایف دیپلمات‌های دولتی در سازمان‌های بین‌المللی دارند؛ اما با این تفاوت که دیپلمات‌های شهری در برخی از مراودات دیپلماتیک در سطوح بالاتر مداخله نمی‌کنند. در سازمان‌های بین‌المللی، شهر هم درون و هم بیرون از ساختارهای سیاسی بازنمایی می‌شود. هدف اصلی دیپلماسی شهری در درون ساختارهای سیاسی، مشارکت در فرایندهای تصمیم‌سازی است. بعد همکارانه یا شبکه‌ای دیپلماسی شهری، در مقایسه با ابعاد یادشده، بیگانه به شمار می‌آید؛ چرا که همکاری بین‌المللی معمولاً به‌خودی‌خود هدفی دیپلماتیک قلمداد نمی‌شود؛ بلکه بیشتر به مثابه ابزاری به منظور دستیابی به اهداف بالاتر از قبیل امنیت بهبودیافته یا سود اقتصادی بیشتر است. در سال‌های اخیر تلاش‌های دیپلماتیک برای همکاری بین‌المللی بین شهرها گسترش یافته است و به نظر می‌رسد شبکه‌های بین‌المللی، جایگزین جامعه بین‌المللی دولت‌ها در سطح دیپلماتیک شده‌اند و نقش شهرها در این گذار تعیین‌کننده است و به نهایت، مؤلفه پژوهش شهری که در واقع بر یادداشت تفاهم‌نامه‌های علمی - پژوهشی بین مراکز دانشگاهی شهرهای مختلف، تبادل دانشجویان خارجی و به طور کلی به فعالیت‌های دانش‌بنیانی دلالت دارد که می‌توانند به گسترش دامنه روابط فناورانه بین شهرها منجر شوند. مدل تحلیلی زیر نشان‌دهنده آن است که هر یک از ابعاد دیپلماسی شهری با وجود

در ارتباط با نقش اقتصاد شهری در فعالیت‌های دیپلماتیک در مقیاس شهرها این گونه می‌توان اظهار داشت که با توجه به اینکه نفع محلی به طور فزاینده‌ای به نیروی پیش‌راننده در پس فعالیت‌های دیپلماتیک شهرها تبدیل شده، به نظر می‌رسد در برخی از شهرها، نفع محلی تنها انگیزه هدایت‌کننده است. امروزه، بیشتر فعالیت‌های اقتصادی و تجاری در شهرها صورت می‌گیرد و به عنوان نمونه جهان‌شهرهایی همچون نیویورک، لندن و توکیو به لحاظ مالی، سیاسی و پایتخت فرهنگی رتبه‌های بالایی را به خود اختصاص داده‌اند و این مهم به اهمیت نقش و فعالیت دیپلماسی شهری در عرصه اقتصاد شهری اشاره دارد. یکی دیگر از عناصر تأثیرگذار در روابط دیپلماتیک شهرها با یکدیگر، فرهنگ شهری است. مقوله فرهنگ همان گونه که در روابط بین دولت‌ها نقشی تعیین‌کننده دارد در روابط بین شهرها نیز شدت و میزان این تأثیرگذاری به مراتب بیشتر است. با وجود اینکه دیپلماسی فرهنگی بخش مهمی از فعالیت‌های دیپلماتیک شهرها هستند؛ اما بنا به نظرات کارشناسان حوزه مربوطه، تا کنون این شیوه دیپلماتیک نتوانسته است از تمامی ظرفیت‌های بالقوه خود استفاده کند. سومین عامل تأثیرگذار در دیپلماسی شهری، عامل توسعه شهری است. نقش جوامع محلی در ارتباط با توسعه شهرها در مقایسه با دیگر جوامع قابل توجه است؛ به این ترتیب که جوامع محلی همواره نقش بیشتری در ارتباط با توسعه شهرها داشته‌اند. ارزش افزوده‌ای که بر اثر مشارکت شهرها در کمک‌های توسعه‌ای وجود دارد، ناشی از آن است که کمک‌های توسعه‌بخش بیشتر در سطح محلی اعطا می‌شود. توجه به مقوله امنیت یکی از دغدغه‌های مهم حکومت‌ها از گذشته تا به امروز بوده است، با این تفاوت که الگوها و روش‌های مقابله در برابر تهدیدهای داخلی و خارجی دچار نوعی دگردیسی شده است. در سال‌های اخیر، حل منازعات به یکی از ابعاد اصلی دیپلماسی شهری تبدیل شده است. یکی از دلایل مهم برای پرداختن به نقش شهرها در نواحی درگیری توجه به این

شهری به عنوان یکی از ابعاد اساسی دیپلماسی شهری، موفقیت در ابعاد اقتصاد شهری و همچنین، توسعه شهری امکان‌پذیر نیست. از طرفی، برای موفقیت در بعد توسعه شهری باید تمامی ابعاد شش‌گانه دیگر دیپلماسی شهری (امنیت شهری، فرهنگ شهری، اقتصاد شهری، نمایندگی شهری، شبکه‌های شهری، پژوهش شهری) به صورت پیوسته و هماهنگ با یکدیگر تعامل و همکاری داشته باشند.

اینکه در حوزه‌های مختلفی کاربرد دارند؛ اما به صورت شبکه‌ای به هم پیوسته با یکدیگر در ارتباط هستند. به بیان بهتر، به منظور ارتقای سطح دیپلماسی شهری سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان لاجرم باید به تمامی ابعاد مطرح‌شده توجه داشته باشند. در این رویکرد سیستمی حاکم بر ابعاد دیپلماسی شهری، دستیابی به موفقیت در هر یک از ابعاد منوط به همکاری‌های دوجانبه و با چندجانبه سایر ابعاد با یکدیگر است. به طور مثال بدون توجه به امنیت

شکل ۶. ابعاد و شاخص‌های دیپلماسی شهری

پیشنهادهای متناسب با شرایط شهرها می‌شود، اما توان ارائه نظریات جدید در این حوزه را ندارند.

روش‌های جمع‌آوری اطلاعات با توجه به ماهیت و روش‌های پژوهش حاکی از آن است که فقط ۴ درصد از مقالات و پایان‌نامه‌ها از ابزار پرسش‌نامه به منظور گردآوری اطلاعات استفاده کرده‌اند و حدود ۴۸ درصد از تحقیقات انجام‌شده، اطلاعات خود را از طریق ابزارهای پرسش‌نامه، مصاحبه و مشاهده، اسنادی - کتابخانه‌ای و میدانی و همچنین حدود ۴۰ درصد نیز فقط از طریق اسنادی - کتابخانه‌ای به جمع‌آوری داده‌ها مبادرت کرده‌اند. به بیان بهتر، با توجه به ماهیت تحقیقات کیفی در حوزه دیپلماسی شهری در ایران، پژوهشگران برای گردآوری اطلاعات از چندین ابزار به صورت ترکیبی در وهله نخست و سپس، از ابزار اسنادی - کتابخانه‌ای استفاده کرده‌اند.

با تدقیق در محتوای تحقیقات انجام‌شده می‌توان دریافت که تعداد تحقیقات کاربردی در مقایسه با تحقیقات بنیادی نسبتاً زیاد است، اما روند بررسی مقالات در حوزه دیپلماسی شهری در ایران به‌خصوص در چند سال اخیر بیانگر علاقه‌مندی پژوهشگران به انجام پژوهش‌های بنیادی و بهره‌گیری از تکنیک‌هایی همچون فراترکیب، فراتحلیل، تحلیل مضمون، تحلیل‌های استقرایی و غیره است. از طرفی هم باید به این نکته اشاره کرد که با وجود اینکه تحقیقات کاربردی صورت گرفته پیشنهادها مناسبی را در راستای بهبود وضعیت دیپلماسی شهری در شهرهای ایران به‌ویژه در کلان‌شهرها و همچنین راهبردهای کاربردی به منظور شناسایی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها ارائه داده‌اند؛ اما نتایج پژوهش‌های انجام‌شده به ارائه نظریات جدید نشده است؛ از این‌رو ضروری است تا روند روبه‌رشد پژوهش‌های بنیادی در حوزه دیپلماسی شهری در ایران بیش از پیش ادامه یابد.

امروزه، استفاده از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های مدیریت شهری (شهرداری‌ها) به طور خاص به عنوان سرمایه اجتماعی قابل اتکا و همچنین به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم تعیین‌کننده قدرت نرم و بهره‌گیری از ظرفیت‌های نهادهای محلی به طور عام در راستای ورود فعالانه و تأثیرگذار شهرهای ایران در عرصه روابط دیپلماتیک بین شهرهای جهانی امری بسیار مهم و تعیین‌کننده است، چرا که از منظر برنامه‌ریزی شهری، دیپلماسی شهری می‌تواند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های خود در حوزه‌های مختلف اقتصاد شهری (مالیات‌های خارجی، سرمایه‌گذاری‌های مشترک، تأمین بودجه، سرمایه‌گذاری خارجی، حجم واردات و صادرات، زبان خارجی مقیم)، امنیت شهری (کنسولگری‌ها و گذرنامه‌های ساکنان)، فرهنگ شهری (مسابقات ورزشی، فعالیت‌های گفت‌وگو محور، تبادل فرهنگی، اجراهای هنری، سالن‌های اجتماعات)، نمایندگی شهری (کنفرانس‌ها و نمایشگاه‌های بین‌المللی، عضویت در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی، یادداشت تفاهم‌نامه توسعه پایدار شهری)، شبکه‌های شهری (شرکت‌های چندملیتی، پیوندهای خواهرخواندگی)، پژوهش شهری (تبادل دانش و خدمات، مطالعات علمی - پژوهشی، دانشجویان خارجی) و توسعه شهری (پروژه‌های شهری، رستوران‌های خارجی، پروازهای بین‌المللی، برندسازی شهری) بستری مناسب برای تقویت زیرساخت‌های شهری، ارتقای کیفیت زندگی شهروندان و به طور کلی مشارکت ذی‌نفعان شهری در مراودات بین‌المللی ایجاد کند.

محتوای تحقیقات انجام‌شده به لحاظ ماهیت بیانگر آن است که حدود ۴۰ درصد تحقیقات انجام‌شده، کاربردی هستند و نزدیک به ۲۸ درصد عنوان تحقیق بنیادی و ۳۲ درصد عنوان تحقیق کاربردی - بنیادی انجام گرفته است. انجام تحقیقات بنیادی در حوزه دیپلماسی شهری در ایران بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد. با وجود اینکه تحقیقات کاربردی منجر به ارائه

جدول ۹. جزئیات روش تحقیق مقالات و پایان نامه های انجام شده

روش	فراوانی	درصد
کاربردی	۱۰	۴۰
بنیادی	۷	۲۸
کاربردی - بنیادی	۸	۳۲
پیمایشی - میدانی	۰	۰
توصیفی - تحلیلی	۱۲	۴۸
ترکیبی	۱۳	۵۲
پرسش نامه	۱	۴
مصاحبه و مشاهده	۲	۸
اسنادی - کتابخانه ای	۱۰	۴۰
ترکیبی	۱۲	۴۸

به لحاظ چهارچوب تحلیلی تحقیقات، ۳۲ درصد دارای مدل مفهومی تحقیق و ۶۸ درصد فاقد چهارچوب تحلیلی بودند. با توجه به ماهیت مقالات و پایان نامه های مورد بررسی، بیش از سه چهارم پژوهش های مورد بررسی تمامی به نوعی نظریه آزمایی بوده اند و نمی توان آن ها را در رده تحقیقات مبنایی قرار داد. با وجود اینکه در برخی از آن ها، پیشنهاد های بسیار خوبی ارائه شده است، اما به طور کلی نتایج این گونه تحقیقات به تولید گزاره های کلی نظری منجر نمی شود.

بن مایه و اساس انجام هر پژوهشی؛ سوالات و فرضیه های آن هستند. فرضیه ها به محقق کمک می کنند تا از بین راه های فراوان رسیدن به مقصد تنها چند مورد آن را که بیش از همه نزدیک تر به مقصد به نظر می رسد، برگزیند و سهل الوصول ترین راه ها و محتمل ترین جهت ها را برای رسیدن به هدف پژوهش انتخاب کند. با توجه به بررسی های صورت گرفته از منظر ساختار تحلیلی که نتایج آن در جدول ۱۰ مشهود است؛ مشخص شد که در ۵۶ درصد از تحقیقات، فرضیات و یا پرسش ها به صراحت اظهار شده اند اما در ۴۴ درصد از تحقیقات به طور مشخص به فرضیات و یا سوالات اشاره نشده است.

جدول ۱۰. فراوانی مقالات و پایان نامه ها از نظر چهارچوب تحقیق

فرضیه و چهارچوب	فراوانی	درصد
دارد	۱۴	۵۶
ندارد	۱۱	۴۴
دارد	۸	۳۲
ندارد	۱۷	۶۸
نظریه آزمایی	۱۹	۷۶
نظریه سازی (ارائه نظریه)	۶	۲۴

جوانب مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و ... تأکید شده است؛ اما به طور کلی به عدم موفقیت کلان شهرهای تهران و مشهد در عرصه دیپلماسی شهری اشاره شده است. با وجود تشابه های بسیاری که در میان متخصصان در ارتباط با دلایل عدم موفقیت دیپلماسی شهری در ایران به آن اشاره شده است؛ اما اختلاف نظرهایی نیز در این راستا وجود دارد؛ ابطحی و شیانی (۲۰۲۰)، چالش های سیاسی و اجتماعی را به عنوان اصلی ترین موانع عدم موفقیت دیپلماسی شهری در ایران معرفی می کنند و از طرفی، به عدم شکل گیری و انسجام مفهوم «مشارکت» به عنوان یکی از اهرم های تأثیرگذار در روند مداخله نظرات شهروندان در عرصه تصمیم گیری ها و سیاست گذاری ها اشاره می کنند؛ بصیرت و جلیلی (۲۰۱۴) و همچنین اسلامی و امینی کیکانلو (۲۰۲۲)، فقدان زیرساخت های نرم افزاری را اصلی ترین دلیل عدم موفقیت

بحث و نتیجه گیری

به خلاف آنچه به نظر می رسید، یکی از دلایل اصلی علاقه مندی پژوهشگران به انجام تحقیقات در حوزه دیپلماسی شهری در کلان شهرهای تهران و مشهد تعداد قابل توجه شهرهای خواهر خوانده و همچنین تصویر مقصد مطلوب آن ها که در نتیجه منجر به تقویت مناسبات در حوزه های مختلف از سوی سایر شهرهای دنیا می شود، است؛ در پژوهش های بصیرت و جلیلی (۲۰۱۴)، قورچی و کاویانی راد (۲۰۱۹)، راموز و همکاران (۲۰۲۲)، سعید و همکاران (۲۰۲۲) و مهربانی فر و راموز (۲۰۲۳) برای کلان شهرهای تهران و مشهد، چالش های متعددی در فضای دیپلماسی شهری در کشور ایران بر شمرده و همچنین، بر عدم موفقیت این شهرها در خلق برند و تصویر متمایز از خود تأکید کرده اند. در پژوهش های یاد شده علاوه بر اینکه بر پتانسیل بالای این دو شهر از

نظر ضروری است تا اندیشمندان مرتبط با حوزه دیپلماسی شهری در ایران در راستای تأسیس نشریه‌ای مختص با مفاهیم مرتبط با دیپلماسی شهری همت گمارند. به منظور توسعه دیپلماسی شهری در شهرهای ایران به‌ویژه در کلان‌شهرها، می‌توان با استفاده از مدل‌های نوین و با توجه به ظرفیت جهانی شدن، به تدوین یک استراتژی مناسب اقدام کرد. این مدل‌ها باید مطابق با مشخصه‌های منحصر به هر شهر و ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های آن تدوین شوند تا بتوانند در عرصه تعاملات بین‌المللی با دیگر شهرهای جهانی به طور مؤثرتری عمل کنند. با توجه به بررسی مطالعات انجام‌شده در حوزه دیپلماسی شهری در ایران، یکی از خال‌های اساسی در این حوزه، فقدان چارچوب‌های نهادهای مناسب است؛ به بیان بهتر، باید در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان مدیریتی، ایجاد ساختارهای سازمانی و قانونی که به شهرداری‌ها امکان فعالیت مؤثر در عرصه بین‌المللی را می‌دهد مورد تأکید قرار بگیرد. از طرفی، بازنگری در نحوه آموزش نیروی انسانی متخصص در حوزه مدیریت شهری و همچنین، توانمندسازی مدیران شهری به منظور آشنایی با مفاهیم و مهارت‌های دیپلماسی شهری از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است؛ چرا که نیروی انسانی به عنوان یکی از عناصر مهم توسعه روابط دیپلماتیک شهری قلمداد می‌شود.

■ مشارکت نویسندگان

سهیم مشارکت نویسنده اول، ۶۰ درصد و نویسندگان دوم، سوم و چهارم در مجموع ۴۰ درصد بوده است.

■ تشکر و قدردانی

پژوهش حاضر حامی مالی نداشته و حاصل فعالیت علمی نویسندگان است.

■ تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافی در این مقاله وجود ندارد.

■ یادداشت‌ها

^۱ آثار علمی مشروط بر تمام بودن آن‌ها و طی کردن فرآیند داوری وارد دایره بررسی مطالعات شدند.

^۲ مؤلفه‌هایی که مربوط به فناوری شهری هستند با عناوین مختلف علمی، آموزشی، فناوری، رسانه‌ای، مجازی و ... در تحقیقات استفاده شده‌اند که در این پژوهش با عنوان «پژوهش شهری» به عنوان هفتمین مؤلفه پر تکرار مدنظر قرار می‌گیرد.

دیپلماسی شهری در ایران معرفی می‌کنند این در حالی است که مهربانی‌فر و راموز (۲۰۲۳)، مسائل مربوط به خلأ شناختی، معرفتی نسبت به ظرفیت‌های کشور (مسئله خودآگاهی) و حکمرانی متمرکزگرایی محافظه‌کارانه را از اصلی‌ترین دلایل عدم موفقیت دیپلماسی شهری در ایران برمی‌شمارند. دهشیری و خرمی (۲۰۱۸) معتقدند که عملکرد دیپلماسی شهری در ایران منطبق با اصول نظری سیاست خارجی در کشور است، در حالی که قورچی و کاویانی‌راد (۲۰۱۹)، دیپلماسی شهری در ایران را مکمل سیاست خارجی نمی‌دانند و معتقدند دیپلماسی شهری در ایران فاقد راهبردی مشخص برای همراهی با سیاست خارجی کشور است.

در پژوهش حاضر سعی شده است تا با استفاده از رویکرد فراترکیب مهم‌ترین مطالعات صورت‌گرفته در حوزه دیپلماسی شهری در ایران به لحاظ رویکردهای روش‌شناسی، مؤلفه‌ها، پراکنش جغرافیایی مطالعات صورت‌گرفته، ابزارهای گردآوری اطلاعات، حوزه‌های تخصصی مطالعات و ... مورد بررسی قرار بگیرند. نتایج پژوهش نشان‌دهنده آن است که در بین متخصصان حوزه دیپلماسی شهری در کشور، دو دیدگاه متفاوت در ارتباط با آسیب‌شناسی موانع دیپلماسی شهری در ایران وجود دارد که اولین دیدگاه عدم آشنایی با ظرفیت‌های درونی در کشور و به طور کلی عدم اتکا به توانمندی‌های داخلی را مانعی برای موفقیت در عرصه دیپلماسی شهری قلمداد می‌کند و دیدگاه دیگر بر فقدان زیرساخت‌های نرم‌افزاری در کشور، انزوای ژئوپلیتیکی کشور، عدم موفقیت در ایجاد تصویر و برند متمایز، خلاق و پیشرو از شهرهای کشور در عرصه رقابت با شهرهای جهانی و فقدان قانون‌گذاری در حوزه دیپلماسی شهری در کشور به عنوان اصلی‌ترین دلایل عدم موفقیت شهرهای کشور ایران در عرصه دیپلماسی شهری تأکید می‌کنند. توجه به این نکته حائز اهمیت است که مزیت‌های بسیاری برای شهرهای ایران به‌ویژه کلان‌شهرها برای ورود به عرصه دیپلماسی شهری به صورت فعالانه و در چارچوب مطالبات معقول حاکمیت ملی وجود دارد و از طرفی با توجه به تغییر ساختار جهانی در ارتباط با مناسبات بین‌المللی بین شهرهای مختلف ناگزیر شهرهای کشور ایران باید همگام با نظام جهانی در راستای تمرکززدایی در حوزه مدیریت روابط بین‌الملل و نقش‌آفرینی شهرها و همچنین، مقامات محلی به عنوان بازیگران کلیدی مناسبات بین‌المللی بیش از پیش مشارکت داشته باشند؛ اما یکی از دلایل اصلی عدم کارایی نظام دیپلماسی شهری در ایران به‌ویژه در کلان‌شهرها، فقدان استقلال در تصمیم‌گیری‌ها توسط حاکمیت محلی (کلان‌شهرها) است؛ به گونه‌ای که تمامی تصمیمات در این حوزه وابستگی کاملی به روابط بین‌الملل (سیاست خارجی) حاکمیت ملی (مرکزی) دارد و از طرفی، خلأهای قانونی در زمینه دیپلماسی شهری در ایران و عدم واگذاری اختیارات کافی به مدیریت شهری برای سهولت در مدیریت ارتباطات بین‌المللی با سایر شهرها کاملاً مشهود است.

به نظر می‌رسد فقدان نشریه‌ای که مختص مطالعات حوزه دیپلماسی شهری در ایران باشد، بسیار مشهود است. قابلیت میان‌رشته‌ای مفهوم «دیپلماسی شهری» این امکان را برای بهره‌گیری از متخصصان در حوزه‌های مختلف علوم انسانی در مطالعات مرتبط با دیپلماسی شهری میسر ساخته است؛ از این

- Abtahi, S. H., and Shiani, M. (2020). A Study on the Obstacles of Citizens Social Participation As a Component of Urban Diplomacy. *Iranian Journal Of Anthropolology*, 17(30): 15-39. https://journal.asi.org.ir/article_243849.html?lang=fa [In Persian].
- Acuto, M., Morissette, M & Tasouros, A. (2017). City Diplomacy; Towards more strategic networking? Learning with WHO healthy cities. *Global Policy*, 8(1), 14-22. DOI: [10.1111/1758-5899.12382](https://doi.org/10.1111/1758-5899.12382)
- Afzali, S. M. J., Shakoor, A., and Khoram Bakht, A. A. (2022). Designing a model for the impact of sister cities on urban development with emphasis on urban diplomacy and national development. *Geography (Regional Planning)*, 12(48): 977-993. doi: 10.22034/jgeoq.2022.307427.3336. [In Persian].
- Afzali S. (2023). Investigating the impact of sister-cities on urban development with emphasis on urban diplomacy and national development, Case Study: Shiraz metropolis. 5(4) :436-453. URL: <http://psp.modares.ac.ir/article-42-61973-fa.html>. [In Persian].
- Agvami Moghadam, A. (2021). Political Relations between Iran and Iraq and Urban Diplomacy (1989 - 2020) (A Case Study of Sister City Relations between Iran and Iraq). Master's Thesis, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University. [In Persian].
- Amiri, M., Khalili, A., and Mofidi Shemirani, M. (2023). Conceptual explanation and presentation of urban diplomacy model in urban networks. *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 10(4): 135-158. doi: [10.22059/jurbangeo.2023.354136.1781](https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2023.354136.1781). [In Persian].
- Amiri, S and Sevin, E. (2022). Urban Diplomacy: Current Trends and Future Prospects. Translated by Mohsen Amiri. Tehran: Soroush Publications. [In Persian].
- Asadi, R. (2016). Analysis of Urban Space Management in the Global Space of Cities with Emphasis on Urban Diplomacy. Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad. [In Persian].
- Asadi, R. (2020). Determining the priority of Islamic countries along with the goals of Mashhad urban diplomacy. *Research Political Geography Quarterly*, 5(3): 22-43. Doi: [org/10.22067/pg.v5i3.82265](https://doi.org/10.22067/pg.v5i3.82265). [In Persian].
- Asadi, R. (2020). Qualitative Meta-analysis of Researches on Urban Diplomacy in Iran. *Journal of Geography and Regional Development*, 17(2): 315-340. doi: [10.22067/geography.v17i2.82239](https://doi.org/10.22067/geography.v17i2.82239) [In Persian].
- Asadi, R. (2021). Preparing Urban Diplomacy Strategies in Mashhad with an Emphasis on Islamic Countries. *Geography and Urban Space Development*, 7(2): 123-105. doi: [10.22067/jgusd.2021.48380.0](https://doi.org/10.22067/jgusd.2021.48380.0) [In Persian].
- Asghari, R. (2019). Urban Diplomacy: The Impact of Basic Urban Diplomacy Strategies in Completing the World City Indicators. Tehran: Pol Publications. [In Persian].
- Ataieivaleh, H., Seddigh, M., and Amini, A. (2022). The role of civic institutions and urban diplomacy in Iran's political development. *Political Sociology of Iran*, 5(6): 536-558. doi: [10.30510/psi.2022.272432.1522](https://doi.org/10.30510/psi.2022.272432.1522). [In Persian].
- Baqeri, H., Ebnereza, S M., and Sahrayi, F. (2016). Identifying Economic Globalization Strategies in Urban Diplomacy (Case Study: Tehran Metropolis). *IUESA*, 4(16) :87-106. URL: <http://iueam.ir/article-1-547-fa.html>. [In Persian].
- Basirat, M., and Jalili, S. M. (2014). Analysis of opportunities and challenges of development of city diplomacy in Tehran metropolis. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, 19(3): 53-66. doi: [10.22059/jfaup.2014.55404](https://doi.org/10.22059/jfaup.2014.55404). [In Persian].
- Bengtsson, M. and Kock, S. (2014). Coopetition - Quo vadis? Past accomplishments and future challenges. *Industrial Marketing Management*, 43(2), 180-188. DOI: [10.1016/j.indmarman.2014.02.015](https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2014.02.015)
- Chan, D. K.- h. (2016). City Diplomacy and 'Global' Governance: Revitalizing Cosmopolitan Democracy. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 29(2), 1-27. DOI: [10.1080/13511610.2016.1157684](https://doi.org/10.1080/13511610.2016.1157684)
- Darvish, G. (2019). Urban Diplomacy and Its Spatial Requirements in Joining Tehran Metropolitan Area to International Organizations (with Emphasis on Organization 40C). Faculty of Architecture and Urban Planning, Shahid Beheshti University. [In Persian].
- Dehshiri, M.R., and Khorami, M. (2018). Analysis of the position of urban diplomacy in the foreign policy of the Islamic Republic of Iran. *Foreign Policy Quarterly*, 32(1): 87-122. http://fp.ipisjournals.ir/article_33092.html [In Persian].
- Dinparast, S., Nasire Zare, S., and Taghizadfanid, A. (2024). Investigating the effects of globalization on changing the cultural lifestyle of villagers (Case study: villages of Southern Lilan district, Malekan County). *Human Geography Research*, 56(1): 167-181. doi: [10.22059/jhgr.2023.330213.1008375](https://doi.org/10.22059/jhgr.2023.330213.1008375). [In Persian].
- Eskandaran, M., and Ranjkesh, M. (2014). City Diplomacy, analysis of the Role of Cities as the New Actor in International Relations. *Journal of Urban - Regional Studies and Research*, 5(20): 163-182. https://urs.ui.ac.ir/article_20081.html?lang=fa [In Persian].
- Eslami, R., and Amani keykanlo, F. (2022). Feasibility Study of Urban Diplomacy Effect on Tourism Development in North Khorasan Province based on the SWOT Analysis Model. *Research Political Geography Quarterly*, 7(1): 27-51. doi: [10.22067/pg.2021.27331.0](https://doi.org/10.22067/pg.2021.27331.0). [In Persian].
- Esmaeili, E. (2019). Iran's Foreign Policy and Urban Diplomacy. Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University. [In Persian].
- Faraji, A., Babaei, H., and Rashedi, A. (2021). Analysis of Urban Diplomacy and Development in the Space of Flows by Study on Tehran City. *Journal of Urban Sustainable Development*, 2(2): 29-44. https://usdjournal.daneshpajoohan.ac.ir/article_696716.html?lang=en [In Persian].
- Fernandez de Losada, A and Abdullah, H. (2019). Rethinking the ecosystem of international city networks: Challenges and opportunities. Barcelona: CIDOB (Barcelona Center for international Affairs).
- Foroutan, Z., Tabibian, M. (2023). An Analysis of the Most Important Influential Components of Globalization on Public Spaces. *The Monthly Scientific Journal of Baghe - Nazar*, 20(123): 5-18. doi: [10.22034/bagh.2023.345415.5202](https://doi.org/10.22034/bagh.2023.345415.5202). [In Persian].
- Ghorchi, M., and Kavianirad, J. (2019). A Study of the Consistency of Urban Diplomacy with Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran; Case Study: Sister Cities of Tehran. *Geopolitics Quarterly*, 15(1): 60-84. https://journal.iag.ir/article_91086.html?lang=fa [In Persian].
- Ghourchi, M., Razavian, M., and Dastvareh, F. (2023). City diplomacy and its legal position at the scale of local governments. *Environment of Human Made Studies*, 1(2): 51-71. doi: [10.30487/hmes.2023.1972284.1020](https://doi.org/10.30487/hmes.2023.1972284.1020). [In Persian].
- Hafezzadeh, M; and Baghban Hadighe, A.R. (2023). A review of urban diplomacy in the Tabriz metropolis. Tabriz: Research Center of the Islamic Council of the Tabriz metropolis. [In Persian].
- Hoseinzade delir, K., Soutanei, A. R., and Karimpour, Y. (2020). Study of Tabriz Metropolis Status in Globalization with Emphasis on Investment Potential. *Journal of Geography and Planning*, 23(70): 59-77. https://geoplanning.tabrizu.ac.ir/article_10094.html?lang=fa [In Persian].
- Isalou Qarghesheh, N. (2019). The Impact of Urban Diplomacy on the Development of Small Cities (Comparative Study of Noor City, Iran and Van City, Turkey). Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti

- University. [In Persian].
- Jamalinejad, M. (2016). Urban Diplomacy. Third edition, Isfahan: Arma Publications. [In Persian].
- Khosravi, A., Ahmadi, H., Zakerian, M., and Moussavizadeh, A. (2019). Necessity and Aquirements of Synergy Urban diplomacy with public diplomacy in Cultural and Economic Interaction in Foreign policy. Journal of Political Socology of Islamic World, 7(15): 189-214. doi: [10.22070/jws.2019.4374.1777](https://doi.org/10.22070/jws.2019.4374.1777). [In Persian].
- Koelemaij, J., Taveirne, S., and Derudder, B. (2023). An economic geography perspective on city diplomacy. Urban Studies, 60(6), 995-1012. <https://doi.org/10.1177/00420980221137021>
- Kosovac, A., Hartley, K., Acuto, M and Gunning, D. (2021). City Leaders Go Abroad: A Survey of City Diplomacy in 47 Cities, Urban Policy and Research, 39(2), 127-142. <https://doi.org/10.1080/08111146.2021.1886071>
- Kubina, M., Sulyova, D and Vodak, J. (2021). Managing Global Smart Cities in an Era of 21st Century Challenges. Sustainability, (13), 2610. <https://doi.org/10.3390/su13052610>
- Leffel, B. (2018). Animus of the Underling: Theorizing City Diplomacy in a World Society. The Hague Journal of Diplomacy, 13(4), 502-522. DOI: [10.1163/1871191X-13040025](https://doi.org/10.1163/1871191X-13040025)
- Mafakheri, L., Soleimani Mehrnjani, M., and Zanganeh, A. (2021). Evaluation of the effective factors on poverty reduction with an emphasis on new indicators of regionalism Case: Kuhdasht city - Lorestan Province. serd 9(34) :1-20. <http://serd.khu.ac.ir/article-1-3619-en.html> [In Persian].
- Mehrabanifar, H., and Ramoos, E. (2023). Prioritizing urban diplomacy policy in Mashhad; From goal setting to policy making. Religion & Communication, 30(2): 569-596. doi: [10.30497/rc.2023.243808.1943](https://doi.org/10.30497/rc.2023.243808.1943). [In Persian].
- Moradi, G., and Alalhesabi, M. (2020). An Analysis of the Historical and Transformation of the City Image from Image ability to Urban Brand, with an Emphasis on Three Periods of Modernism, Post-modernism and Globalization. Urban Planning Knowledge, 4(2): 43-58. doi: [10.22124/upk.2020.15170.1350](https://doi.org/10.22124/upk.2020.15170.1350). [In Persian].
- Nazari, M., Kamareh, M., Heidari, A., and Ghaderiabed, A. (2019). Developing a Conceptual Model for Competitive Collaborative Strategy in Iran Telephone and Mobile Communications Sector: A Multi-case Study. Journal of Business Management, 11(3): 525-542. doi: [10.22059/jibm.2018.258449.3064](https://doi.org/10.22059/jibm.2018.258449.3064). [In Persian].
- Oskouee Aras, A., and Azar, A. (2023). A Meta-Analysis of Researches Conducted on the Quality of Urban Life in Informal Settlements in Iran. Urban Planning Knowledge, 7(3): 67-89. doi: [10.22124/upk.2023.22756.1796](https://doi.org/10.22124/upk.2023.22756.1796). [In Persian].
- Plouaym, V.D and Melissen, J. (2018). Urban Diplomacy: The Growing Role of Cities in International Politics. Translators: Seyyed Muslim Seyyed Al-Hosseini, Ahmad Afsari, Haleh Shalchi Tavakoli, First Edition, Tehran: Tahan Publications. [In Persian].
- Ramouz, E., Mehrabanifar, H., and Eftekhari, F. (2022). Analyzing and Classifying the Urban Diplomacy Problems in Mashhad Al Reza. Geography and Territorial Spatial Arrangement, 12(45), 107-128. doi: [10.22111/gaij.2022.43376.3059](https://doi.org/10.22111/gaij.2022.43376.3059). [In Persian].
- Rastegar, S. H. (2021). Urban diplomacy is a path to globalization. Comprehensive Studies in Urban Management, 1(4): 1-15. doi: [CSUM-2102-1029\(R1\)](https://doi.org/10.22059/cs.2102-1029(R1)). [In Persian].
- Saeed, P., Hafeznia, and M., Ghourchi, M. (2022). The Role of City Diplomacy in International Relations of Cities (Case Study of Tehran Urban Management sysem). Sustainable Development of Geographical Environment, 4(6): 16-30. doi: [10.52547/sdge.4.6.16](https://doi.org/10.52547/sdge.4.6.16). [In Persian].
- Sarafi, M., and Nejati allaf, N. (2015). New Regionalism Approach for Improving the System of Spatial Development Management in Iran. Human Geography Research, 46(4): 857-874. doi: [10.22059/jhgr.2015.51221](https://doi.org/10.22059/jhgr.2015.51221). [In Persian].
- Shaterian, M., Agha Bozorgy, S and Sharifzadeh, L. (2015). The Place of Innovation in the Field of Tourism, Case Study: Kashan City, Tourism Space, 4(16), 51-75. doi: [10.22124/upk.2020.15170.1350](https://doi.org/10.22124/upk.2020.15170.1350). [In Persian].
- Sizo, A; Mach, A; Papiska, A; Klemm, M; Frerex, G; Van den Berg, D; Paz Ramos, A; Moore, M and Van Hemmert, C. (2017). Urban Diplomacy. Translated by Mohammad Javad Ranjkesh and Mansoureh Eskandaran, Tehran: Entebbe Publishing House. [In Persian].
- Soleimani, M., Hafeznia, M., Ghorchi, M., and Mohammadian, H. (2016). Explanation of the Relationship between Urban Infrastructures and Globalization of Metropolis Local Government. Research Political Geography Quarterly, 1(1): 55-81. doi: [10.22067/pg.v1i2.49565](https://doi.org/10.22067/pg.v1i2.49565). [In Persian].
- Tohidfam, M., and Dalili, S. (2016). Globalization of Urbans and Glocalization Diplomacy (Case stud: Urban Diplomacy). Politicle Quarterly, 46(2), 303-321. doi: [10.22059/jpq.2016.57933](https://doi.org/10.22059/jpq.2016.57933). [In Persian].
- Zangi, F. (2018). Investigating the strengths and weaknesses of Mashhad city in playing the role of city diplomacy based on the SWOT analytical model. Faculty of Law and Political Science, Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian].
- Zarghampour Boyerahmadi, A. M., Bigdelirad, V., and Khatibi, M. R. (2021). Codification of a model for the development of urban diplomacy with regard to globalization capacities (Case study: Tehran). Geography (Regional Planning), 11(43): 520-534. https://www.jgeoqeshm.ir/article_134978.html [In Persian].

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی